

דברי תורה והסלידות

י"ל ע"י מכון אהל אברהם

להוצאת ספרי מודינו הרב הגאון ר' אברהם בן ציון ביער שליט"א
רב דשכונת ריב"ל ב"ש

פרשת בשלה
י"ג שבט
תשפ"ג לפ"ק

גליון שצ"ז
שנה ט'

לעי"נ הגה"צ מוהר"ר מאיר רפאל ב"ר ניסן זצ"ל

קול השיעורים
ממורינו הרב שליט"א
073-371-8218

אשירה לה' כי גאה גאה

חסד ה' הוא שאנחנו יכולים להלל את השי"ת

ועי' שם בקדושת לוי שמפרש בזה הפסוק (ישעיה סא, י) שוש אשיש בה', וז"ל: כלומר שאדם שמח במה שמביא להקב"ה שמחה במעשיו, וזה הפירוש 'שוש', כלומר שאנכי שוש ומח, במה שאני אשיש בה', שאני גורם ש'אשיש' שאני מביא שמחה בהבורא ברוך הוא, כביכול אני מביא שמחה, ואדמו"ר בוציא קדישא מוהר"ר **דוב בעריש** זלה"ה אמר גם כן בזה הסגנון על זה הפסוק שוש אשיש בה', שאני שש מה שאני משמח במצות הבורא ברוך הוא, אמנם דברינו, שאני שש מה שאני גורם שמחה בהבורא ברוך הוא, עכ"ל.

החיוב להודות על שאנחנו מודים

ובאמת זהו חיוב על כל אדם, שיהיה לו שמחה, במה שהקל הקדוש משמח בו, ומשעשע בעבודתו, ומצאנו **בתפארת שלמה** בפרשתינו על הפסוק או ישיר וגו', דמפרש הפסוק הנ"ל דהתחלנו, כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחונך וגו', וז"ל: שהאדם צריך לתת שבח והודי' על זה גופא, אשר זכה לזה שיהי' משבח ומפאר להבורא ב"ה, כי החסד הזה גדול מכל החיים והחסדים אשר האדם זוכה, שפתי ישבחונך, וזה ג"כ מ"ש טוב ה' לכל, ורחמיו על כל מעשיו, יודוך ה' כל מעשיך, פי' זה הרחמנות מכל מעשיו, דידוך וגו' שנתן לאדם רשות להודות לו, עכ"ל.

ובזה מבאר נמי התפארת שלמה, מה שאנו אומרים בתפלת מודים, על חיינו המסוריים בידך כו' ועל כולם יתברך כו' ומסיים הטוב שמך ולך נאה להודות, דהיינו ע"ז גופא ההודאה, דהיינו "ועל כולם" יותר מהכל אנחנו מודים, זה שאנו זוכים להודות, (ועי' ש דמביא נמי הפי' של הפסוק שוש אשיש בה', דכתבנו למעלה, בשם "פה קדוש" הרב אדומ"ו מו"ה דוב בער ז"ל).

הקב"ה מתגדל ע"י ההודאה

ובאמת ישראל נותנים כוח כביכול בפמליא של מעלה כמבואר בחז"ל (איכ"ר א, ג) בזה שהם משבחים ומהללים את הקב"ה, הבוה"ה כביכול, מתרומם ומתגדל, ועי"ש בתפארת שלמה דמבאר את הפסוק ברכי נפשי את ה' אלקי גדלת מאד, כי כביכול הש"י מתרומם ומתגדל ע"י השירות ותשבחות שלו, וזה חפצו ורצונו, שאנחנו בנ"י ישבחוהו, וכמ"ש **הרמב"ן** (בפ' בא) דעיקר תכלית כוונת הבריאה, שיתקבצו בנ"י בבתי כנסיות, ויאמרו אתה בוראנו, ולך נאה להודות עכ"ל הרמב"ן, וכמו שאנו אומרים ובמקהלות רבבות עמך בנ"י, וכו' כי כן חוב כל היצורים.

ועי' שם בתפארת שלמה, בהמשך דבריו דמפרש בזה הפסוק **"אשירה לה' כי גאה גאה"**, דהיינו בזה הדבר בעצמו, אמר שירה, מה שהקב"ה נתגאה ומתרומם ע"י השירה, ורק אחרי שאשירה לה' כי נתגאה ע"י השירה, אגיד ג"כ כל החסדים שעשה עמנו, והיינו המשך השירה, סוס ורוכבו רמה בים.

יעזור השי"ת שנוכל להודות ולהלל את הקב"ה כרצונו, על כל הטוב אשר גמלנו וביותר על מה שזכינו להודות לו מתוך הרחבת הדעת ושמחה תמיד, אמנ.

כתוב בספר **יד יוסף** בפרשתינו (דרוש השלישי), שחסד גדול עשה ה' יתברך עם האדם, שמחשיב אותו, ורוצה שהאדם ישבח ה' יתברך, וכמו שאמר דוד, "כי טוב חסדך מחיים, שפתי ישבחונך" פירוש שזה ה' נתן לאדם שישבח אותו, זה יותר טוב מהחיים שנתן אותו.

וזהו שאמר הנביא ישעיה (סג, ז) חסדי ה' אזכיר תהילות ה', כעל כל אשר גמלנו, פירושו כי אחד מהחסדים הגדולים והטובים אשר עשה ה' יתברך עמנו, שהחשיבנו להללו בפניו, וכוונת הכתוב הוא, דחסדי ה' הם אצלי, ואחשוב חסד זה, שזיכני להזכיר שבחיו, שהוא שקול עלי, "כעל כל אשר גמלנו" דהיינו מה שזיכני שאזכיר תהילות ה', הוא במדרגה גבוה יותר כי הוא שקול בשווה לכל החסדים אשר גמלני ה'.

ובזה מפרש דעל כן אמרו ישראל בסדר הזה את שירתם, דבתחילה אמרו, עזי וזמרת קה, דהיינו שזה העוז שלי יותר מהמלאכים [עי' בילקוט בפרשתנו רמז רמ"א בשם המדרש תנחומא, וכן עי' בשמ"ר (כג, ז) דאמרו השירה קודם המלאכים], שזמרת קה, שזה החסד נחשב לי, כמו הישועה, ויהי לי לישועה, וכמו שנתבאר למעלה הכתוב, דחסדי ה', אזכיר תהילות ה', זה חשוב ממש כעל כל אשר גמלנו.

הזכות להודות להשי"ת הוא "יותר" מכל החסדים

וכמו כן עי' בספר **חסד לאלפים** (סימן קפג) בשם **מוהר"ם אלשיך**, על הפסוק 'כי טוב חסדך מחיים, שפתי ישבחונך' (תהלים סג, ד), דמה הוא החסד שהוא טוב מחיים, מה שנתת לי רשות ש'שפתי ישבחונך', מה שאין זוכים כמה מלאכי רום, ועי' שם שכתב במתק לשונו "וזה אני זוכר באומרי בברכת המזון, על הכל אנחנו מודים לך, ומברכים את שמך, כאמור ואכלת ושבעת וברכת כו', ר"ל, על הכל, דהיינו יותר מהכל, אנחנו מברכים על מה שאמור ואכלת ושבעת "וברכת", כי בזה הן הראנו ה' אלקינו גודל אהבתו וחיבתו, שאוהב המלך לעם דל עני והלך, היש חיך מתוק מזה, אי אפשר שלא לשמוח.

השמחה על שאנו זוכים להודות

ובקדושת לוי על פורים (קדושה שלישית) כתב ג"כ, דעיקר בריאת העולם 'עבור לשעשע באימותו', כי כשאדם מתפלל ולומד ועובד את הבורא ברוך הוא וברוך שמו בתורה ובמצות, אזי יש להקב"ה שמחה גדולה מזו, כמו שאמרו חכמינו ז"ל במסכת זבחים (מו, ב) 'לשם ששה דברים הובח נובח', ואמרו 'לשם ריח', 'לשם ניחוח', ופירש רש"י (ד"ה הנהת) שנחת רוח לפניו, שאמר ונעשה רצונו, ובוה עיקר עבודתינו, לתת נחת רוח להבורא ברוך הוא ליצרינו ולבוראינו בעבודתנו תמה, ובכל הדבורים אנחנו ממשיכין שפע רב בכל הברואים והיצורים והנעשים, וכשעלה זה במחשבת לבב איש, אזי יתלהב לבבו בקרבו, וככה יגיד במחשבתו, איש אשר נוצר וכו' ואחריתו רמה ותולעה, יעלה ככה למעלה על ידי מעשיו הנעימים, ויעשה פרי במעשיו, שיוכל לשמח בו הבורא ברוך הוא, אשר הוא קדוש ומשרתיו קדושים, ויבא שפע רב בכל העולמות ובכל המלאכים ובכל הנשמות, והקל הקדוש ישמח בו, עכ"ל.

פניני הפרשה

לדחות טענות המקטרג, הנה, ה' שמו, רצ"ל הנה הש"י אומר י"י שמי שאני מהווה כל היות ורצוני להיטיב עם ישראל, ומי ימחה בידי, ע"כ דבריו, והנה ראויין הדברים למי שאמרם, ודברי רז"ל מסייעין לו שאמרו רז"ל (ילקו"ש שמות רמז רל"ד), שהיה קטרוג הגדול אצל הים, הללו עובדי עבודה זרה וכו' עד שהוצרך הש"י כביכול לדחות השר של מצרים, וישע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים.

וירא ישראל את היד הגדולה וכו' ויאמינו בה' ובמשה עבדו אז ישיר משה כו'.

שיש להבין מה הוא החידוש שהאמינו בה' ובמשה עבדו, כיון שראו כבר ישועת ה' בקריעת הים, וכיון שראו ישועותיו ונפלאותיו מה הוא החידוש שהאמינו בה' ובמשה, ועוד יש להבין שנאמר אז 'ישיר' לשון עתיד, וגם 'אז' איננו מובן, כי בכל התורה כולה לא נאמר לשון עבר, כי התורה מאמרה לשון הווה, ו'אז' פירושו לשון עבר, כלומר באותו זמן, וכך הו' ליה למימר, וישירו את השירה הזאת.

עבודת נחשון בן עמינדב

נראה, דהנה נודע מה שדרשו רבותינו ז"ל (סוטה לז, א) על פסוק (תהלים קיד, ב) 'היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו', כי נחשון בן עמינדב קפץ לתוך הים ובא עד צוארו בים, ואמר הושיעה ה' כי באו מים עד נפש (תהלים סט, ב). והנה לכאורה היה בזה שתי פנים, או בא עד צוארו מחמת שכוונתו היה כיון שצוה השם יתברך לבני ישראל 'ויסעו' (לעיל יד, טו) לתוך הים, מסר נפשו על קדוש ה' שגם אם יטבע בים מוכרח לקיים את מצות ה' יתברך שמו ברוך הוא, והפן השני, מחמת שבטח בחסדי השם יתברך ובנפלאותיו שיעשה עמנו נס ולא היה ספק כלל אצלו.

עלה בלבם לומר שירה לפני הנס

והנה האופן השני הוא אמת, שקפץ לתוך הים על שבטח בהשם יתברך שיעשה עמנו ניסים ונפלאות ולטובה אותות, ובשעה שקפץ נחשון בן עמינדב לתוך הים בטח שיעשה האל נפלאות ושיאמרו ישראל שירה על הנס, וכמו שכתב רש"י ז"ל על פסוק (להלן פסוק כ) ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה ותצאן כו', מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב"ה יעשה להם ניסים והוציאו תופים ממצרים, ועל פי שכתב רש"י ז"ל בתהלים קפיטל י"ח (פסוק ד) 'מהולל אקרא ה' ומן אויבי אושע', שדוד המלך עליו השלום מרוב בטחונו בהקב"ה, על כל צרה שבאה עליו היה אומר שירה קודם התשועה, לפי שהיה בטוח בהשם יתברך שוודאי ישיע אותם, והיה אומר שירה על התשועה קודם התשועה, עיין שם, כן בכאן בים סוף, שישראל מרוב בטחונום בהקב"ה שבוודאי יבקע להם הים כמאמר חכמינו ז"ל (הנ"ל),

ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא (טז, טו). יש לומר בזה בדרך רמז מה שחנני ה' ברחמי וברוב חסדיו, על דרך שאמר **אא"ז** זללה"ה על פסוק (ירמיה י"ז, ז') ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, וזה הוא תוכן דבריו כי יש בוטח ומבטיח ומובטח, בוטח היינו אותו שהוא בוטח, ומבטיח היינו הוא שהוא מבטיח, ומובטח היינו אותו עילה שעל ידי זה הוא בטוח לבוא לאותו הדבר, והוא דרך משל, ה' יתברך הוא המבטיח לאדם שיתן לו כל צרכיו ודי מחסורו כשילך בדרכיו, והאדם הוא הבוטח בזה, ומובטח היינו שהוא בוטח שה' יזמין לו בודאי פרנסתו אך צריך עילה לזה שיהיה סיבה מאת ה' יתברך שעל ידה יתפרנס, או משא ומתן או שאר דבר, והאדם כזה עדיין לא הגיע להאמונה העיקרית, כי העיקר להאמין בה' שהוא לבדו, הוא ואין בלתו, שאינו צריך לשום עילה וסיבה שעל ידי זה ימשך לו פרנסתו, כי הוא עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, ואפילו שלא יעשה שום עילה ומשא ומתן ושום הכנה לפרנסתו, ה' יכול להזמין לו פרנסתו בחסדו הגדול, וזהו ברוך הגבר אשר יבטח בה', והיה ה' מבטחו, היינו המובטח שלו יהיה גם כן ה', שרק הוא לבדו הוא, ואין שום דבר שיהיה עילה וסיבה לפרנסתו או לשאר דבר, שעל ידה יגמור הדבר שהוא מבטיח לו, שאינו צריך לשום דבר ושום הכנה שיהיה עילה וסיבה, והכל הוא רק ה' יתברך, ואפילו כשיש לו הדבר על ידי עילה, יאמין באמונה שלימה שהוא ממש ה' יתברך שרצה לפרנס אותו בדרך זה, אבל לא שיהיה מוכרח הדבר על ידי סיבה והכנה רק לבטוח בה' וזהו מהמדריגה גדולה.

וזה יש לומר שמרומז בפסוק ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, היינו מן לשון הכנה, כמו וימן ה' וגו' (יונה ב', א'), והיינו שצריך להכין שיהיה איזה עילה וסיבה להתפרנס על ידה, כי לא ידעו מה הוא היינו שלא השיגו מדריגה זו לידע ולהאמין כי מה הוא, היינו שאפילו העילה והסיבה גם כן הוא בעצמו זה כביכול ה' יתברך, עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, גם "מה" הוא, הו"ה במילוי אלפי"ן, והיינו שזה לא ידעו שאלופו של עולם הוא בתוך העילה ההוא, כי אין בלתו ומבלעדו שום דבר, ומלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה, והכל הוא ממנו, ובידו לפרנס האדם בלי שום עילה וסיבה כלל, כי הכל הוא ממנו, אבל אילו ידעו זה, שאלופו של עולם הוא מסתתר שם, אז היה נעשה "מן עם א"י" שהוא אותיות "אמן" שהוא יחוד אמיתי יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה והבן.

ה' איש מלחמה ה' שמו. שמעתי מכבוד מחותני הרב החסיד המקובל המפורסם מהרצ"ה שליט"א הפירוש הוא כך, ה' איש מלחמה, היינו לוחם במלחמות עם המקטריגים על ישראל, ומזכיר זכותם, וכביכול משתיק המקטריגים בדין, ומראה להם ששורת הדין הוא להיטיב עם ישראל, וכאשר ח"ו אין מקום

האמונה והבטחון שהיה להם בה' שיעשה להם תשועה, שמשום הכי עלה בלבם לומר שירה קודם התשועה כנ"ל. וזה נכון כסאך מאז, מאז ישיר, שעל ידי אז ישיר שמרומז שם גודל בטחונם בה', משום הכי נאמר 'אז ישיר', שתיבת 'אז' פירושו באותו זמן קודם הבקיעה, אז עלה בדעתם ובטחו בה' שיאמרו שירה, וכיון שהיה להם בטחון ודבקות ואמונה בה', אין לך אתערותא דלתתא גדול מזה שה' צלם, שכמו שהם בטחו בה' שיעשה להם נס כן ה' שהוא צלם עשה עמהם נס.

נכון כסאך מאז

משום הכי ב'אז', בזה שהיה אתערותא דלתתא, 'נכון כסאך', שכסא נקראים דברים האלה, שכמו שאם אתה סמוך ונשען על איזה דבר אותו דבר שנסמך ונשען עליו נקרא כסא, שעל כסא נסמך ונשען היושב עליו, כן כביכול שאם יש אתערותא דלתתא, והמדות שלמטה מעוררים למעלה שהשם יתברך יתנהג במדת טובו ובמדת הרחמים ובמדת החסד עם עמו בית ישראל, אזי נקראים המדות דלתתא 'כסא'. ולכן אמרו (ב"ר פב, ב) יעקב חקוק מתחת כסא כבודו, שיעקב אבינו היה מעורר במדותיו ובצדקותיו הטובות להיות שהקל יתנהג עמו במדת החסד ובמדת הרחמים. וכיון שבתיתב 'אז' פירושו שבטחונינו בקריעת ים סוף קודם שנבקע הים, היינו מובטחים שיקרע הים ונשיר שירה בתופים וכן"ל, שכל זה פירושו של תיבת 'אז', וזה הבטחון היה התעוררות מלמטה והכסא למדת שלמעלה שיעשה עמנו האל נס בקריעת ים סוף, וכיון שהתעוררות דלתתא שעל ידי זה ה' צלנו מתנהג כן עמנו למעלה, נקראים התעוררות דלתתא כסא וכן"ל, ולזה 'נכון כסאך מאז', שתיבת 'אז' אשר ביארנו שבטחונינו היה שיעשה נס, זה הבטחון היה כסא לנס, וזהו 'נכון כסאך מאז מעולם', שהכסא הוא מאז כנ"ל.

מעולם אתה

וזהו 'מעולם אתה', כשהשם יתברך משפיע בחסדו הגדול לעולמות התחתונים בלתי התעוררות מהתחתונים זהו נקרא 'חסדים מימי קדם', אבל כשאנחנו ישראל במעשינו הטובים מעוררין חסדים ורחמים ושפע העליון נראה שהשפע נקרא 'חסדי עולם', שהשפע הבא מהשם יתברך הוא על ידי עולם התחתון, שמעשה של עולם התחתון המה הגורמים השפע, וזה 'מעולם אתה', כלומר אתה השפע שלך הוא מעולם, כלומר מן העולם התחתון אתה, שעולם התחתון הם גורמים השפע לבוא (ודע שהשפע הבא לעולמות הוא נקרא 'אתה', כי אין ניכר אלקותו רק על ידי השפע הבא לעולם, וכמו שכתב האר"י ז"ל (עי' זוה"ק ח"ב קד, א; שער הכוונות דרושי העמידה דרוש ב; ס' הפרדס להרמ"ק שער ערכי הכינויים פ"א) 'אתה כהן' (תהלים קי, ד), שהשפע בא מחסד, כמו שאומרים (נוסח תפילת שמונה עשרה) מכלכל חיים בחסד, וחסד הוא כהן (זוה"ק ח"א פז, א; רמז, א; השמטות רנו, ב), ולכן השם יתברך נקרא 'אתה', וזהו 'נכון כסאך מאז', שבני ישראל על ידי בטחונם בהשם יתברך שיעשה עמהם נס גרמו השפע כנ"ל, וזהו 'מעולם אתה'.

קדושת לוי

וכפירוש רש"י בפסוק (תהלים קיד, ב) 'היתה יהודה לקדשו' כו' שמרוב בטחונם ירד נחשון לתוך הים קודם הבקיעה. וכיון שהיה בטחונם גדול כל כך שבוודאי יעשה השם יתברך תשועה להם, וכפירוש רש"י בפסוק (לעיל יד, טו) 'מה תצעק אל' כדאי האמונה שהאמינו בי כו', הרי שהאמינו שבוודאי השם יתברך יעשה להם תשועה, אם כן עלתה בלבם מיד לומר שירה קודם התשועה, כי מי שדבוק בה' ובטוח בו שבוודאי יושיע לו אומר השירה על התשועה קודם התשועה, כמו דוד המלך עליו השלום כנ"ל.

ועל פי זה יובן מה שנאמר אז 'ישיר' לשון עתיד, על שעלתה בלבם לומר שירה קודם התשועה, וכמו שפירש רש"י (פסוק א) שמשום שעלתה בלבם לומר שירה נאמר 'ישיר'. ובזה מובן שכוונת הכתוב כן, ויאמינו בה' ובמשה עבדו אז ישיר משה ובני ישראל, פירושו 'אז' בעת 'ישיר משה ובני ישראל', שקאי על קודם התשועה שמשום הכי נאמר 'ישיר', אז ויאמינו בה' ובמשה עבדו, שגם קודם התשועה האמינו שבוודאי יעשה עמהם ניסים ונפלאות, וחדוש גדול השמיענו הכתוב, שגם קודם התשועה האמינו בה' שבוודאי יושיע להם, שלבם היה נכון בטוח בה', וקאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו ואז ישיר.

וזה לשון 'אז', כלומר באותו זמן שקפץ נחשון לתוך הים ובא עד צוארו קודם שנבקע הים, עלה במחשבה של ישראל שיעשה להם נס וישירו שירה, ולכן מובן תיבת 'הזאת', שאיננו מובן, כלומר באותו זמן קודם שנבקע הים בטוח שיעשה האל נס ויבקע הים, ואז בטחו שישירו שירה הזאת על הנס.

ה' צלך

ובזה יובן הכתוב 'נכון כסאך מאז', שאמר המדרש נכון כסאך מאז, מאז ישיר, והנה ידוע הגם שהשם יתברך ברוך הוא דרכו להטיב לבריותיו, ויש הטבה שהוא מאתערותא דלעילא לבד, ויש שהוא מאתערותא דלתתא, שישאל מטיבים מעשיהם וגורמים במעשיהם רחמי השם יתברך עליהם, כמאמר הכתוב (תהלים קכא, ה) 'ה' צלך, וכמו שהבאתי לעיל (ד"ה או יבואר אז ישיר) בשם הבעל שם טוב, ה' צלך, כמו שהצל עושה מה שהאדם עושה, כן כביכול כמו שהאדם מתנהג למטה כן מנהיגין אותו מלמעלה. לכן אם מתנהג במדת רחמים גם מלמעלה מרחמין עליו כו', כמו שאיתא (שבת קנא, ב) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, לכך צריך האדם להתנהג במדת רחמים וטובות ובכל המדות טובות, ויהיה שמח בחלקו ואז גם מלמעלה יגיע לו כך, וכן הוא במדרש על פסוק ה' צלך.

ולכן אם אדם בטוח בה' שהשם יתברך יעשה לו כל צרכיו, גם למעלה ממלאין לו כל משאלותיו, אבל אם אדם דואג תמיד על פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, אזי גם למעלה יחסר פרנסתו. ולכן 'אשרי איש שלא ישכח' ושם בטחוננו בה', כי אז ה' צלך ומכין פרנסתו, כמו שהוא בוטח בה' שהקל עושה כל צרכיו כן הקל נותן לנו כל צרכינו.

והנה בקריעת ים סוף היה אתערותא דלתתא, שישאל הטיבו מעשיהם וגרמו במעשיהם רחמי השם יתברך עליהם, מחמת גודל

שיעורי הלכה

ממורינו הרב שליט"א

המושך סימן ו' / ברכת אשר יצר

ג) או שהפלא הוא שקושר הנשמה הרוחנית בגוף הגשמי⁵.
י. גם הנשים צריכין לברך אשר יצר⁶, ויתאזרו ללמוד אותה בע"פ⁷.

א) שאדם דומה לנאד מלא רוח, ואם יעשה אדם בנאד נקב כחודה של מחט הרוח יוצא, והאדם מלא נקבים והרוח משתמרת בתוכו³.
ב) או שהפלא הוא שבורר הטוב מהמאכל ודוחה הפסולת⁴.

בא"י רופא כל בשר
ט. כן הוא הגירסא¹, ולא רופא חולי² כל בשר.

ומפליא לעשות
בפירוש הפלא שהקב"ה עושה איכא כמה פירושים.

והקב"ה ברא נקבים נקבים באדם, ושומר הרוח שאינו יוצא ממנו, וכן פירש במחבר בפ"א.

⁴ עי' באבודרהם (בברכות השחר) שפי' כן, והביאו המחבר בפ"ב, ועי' במחצית השקל (בסק"ג) שביארו בטוטו"ד, שזה פלא גדול, שיש במעי האדם כוחות הסותרים זה את זה, יש כח המושך המאכל, והכח המעכל המאכל, ויש כח הדוחה הפסולת אחר העיכול, ויודע להבחין ולברור הטוב מהמאכל מתוך הפסולת.

⁵ כן פי' הרמ"א וז"ל: ועוד יש לפרש שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו וקושר דבר רוחני בדבר גשמי, והכל הוא על ידי שהוא רופא כל בשר, כי אז האדם בקו הבריאות ונשמטו משתמרת בקרבו.

⁶ כ"כ בבא"ח (שנה ראשונה פרשת ויצא סעיף טו).

⁷ עי' שם בבא"ח, דמסיים וז"ל: כי היא צריכה מאד ונעשה בה תיקון גדול, ויש בה מ"ה תיבות כמנין אדם ורבו סודותיה, וכל אדם צריך להבין פירוש הפשטי של נוסח הברכה שידע מה הוא אומר.

בט"ו (סק"ג) שצ"ל לדעת הרא"ש דדוקא כשיאמר רופא חולים משמע דכ"ע הם קצירי (עי' בהערה 1), אבל כשיאמר רופא חולי כל בשר, הוי פי' שלא יתעפש הפסולת, והוא חולי כל בשר בטבעו, דהיינו שיש כבר פסולת כל בשר, והוא החולי, רק שהש"י הוא מבטלהו, משא"כ כשיאמר חולים, יהיה משמעות על האנשים שהם חולים, ועי"ש שגם מדברי הד"מ משמע ש"ל רופא חולי כל בשר ומ"מ מסיים שם וז"ל: ואומר אני דתרי הנוסחאות שפיר, וחלילה למחוק גירסת אחד מהן.

³ כן הוא ברש"י שם בגמ', על דברי רב ששת ומפליא לעשות כתב וז"ל: כנגד שהגוף חלול כמו נאד, והנאד הזה אם יש בו נקב אין הרוח עומד בתוכו, והקב"ה ברא את האדם בחכמה, וברא בו נקבים נקבים הרבה, ואעפ"כ הרוח בתוכו כל ימי חייו, וזו היא פליאה וחכמה. וכ"ה שם בתוס' (ד"ה מפליא) ומביא על זה ממדרש וז"ל: משום דאמרינן בב"ר כי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלקים לבדך, אדם עושה נאד אפילו יש בו נקב אחד מלא מחט סדקית, הרוח יוצא ואינו יכול לשמור בו יין,

¹ עי' בגמ' שם (ברכות ס:) דפריך בגמ', מאי חתם (בברכת אשר יצר) אמר רב רופא חולים, א"ל שמואל שוינהו אבא לכ"ע קצירי (פי' חולים) אלא לימא רופא כל בשר, וביאר ברש"י, דהוא רפואת כל הגוף, שאם תתעפש פסולת מאכלו בבטן, ימות. ובהמשך הגמ' שם אמר רב ששת דיאמר "מפליא לעשות" וקמסיים רב פפא הלכך נמרניהו לתרוייהו "רופא כל בשר ומפליא לעשות", וכן פסק במג"א (סק"ג) בשם הב"ח [שהביאו מכמה פוסקים שכן הוא הנוסח] והשל"ה ועוד, וכן נפסק בשועה"ר (סימן ז' סעי' ה') דלא יאמר רופא חולי כל בשר אלא רופא כל בשר.

ועי' באבודרהם (ברכות השחר) דפי' שהוא על שם הפסוק מחצתי ואני ארפא, (דברים לב, ט).

ועי' בדרישה דג"כ מקיים הגי' דידן, [ועי"ש דמתרץ בזה מה שהקשו המפרשים בפסוק כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך (שמות טו כו)], דאם אין חולי רפואה מה ענינה, דחזינן מכאן מפורש דאיכא "רפואה" בלי "חולי", עי"ש במתק לשונן].

² עי' בב"י שהביא מהרא"ש, הגירסא רופא חולי כל בשר, וכן כתב בשו"ע (ס"א), וכתב

סיפור

סיפור א

מסופר, כי בעת עלייתו של הרב מבריסק רבי יצחק זאב סאלאוויצ'ק זצ"ל לארץ ישראל, היו עמו באנייה בדרך מאודיסה לתורכיה, עוד בני תורה רבים, כאשר הם דאגו מראש שהאוכל שיוגש להם בדרך יהא כשר, כיאה לבני תורה. היחיד שלא הסכים לטעום מהאוכל שהוגש שם, היה הרב מבריסק. גם לבני ביתו ולילדיו שהיו בגיל הרך, לא הרשה לאכול.

ניגש רב החובל אל הרב מבריסק לברר מדוע הוא נמנע מלאכול. רב החובל שדיבר בשפה הרוסית, נזקק למתורגמן שיעביר את דבריו. תפקיד זה נטל על עצמו רבי שמחה קפלן זצ"ל, לימים רבה של צפת. וכשמע רב החובל, שהרב חושש לטיב כשרות המזון. הציע שהרב ישלח שליח שירד לבטן האניה, ויוציא דג חי מבריכת הדגים אשר שם, ויבדוק אם הוא כשר. ואחר יסור למחסן שע"י המטבח, ויקבל כלים חדשים שעדיין לא בושל בהם, ובמו ידיו יקלף תפוחי אדמה ושאר ירקות, ויבשלם בעצמו בסירים חדשים. לאחר הרהור קצר השיב הרב מבריסק, "נו, שיהיה עבור הילדים". אולם, בטרם שלח את רבי שמחה לבצע את המשימה, אמר לו "ראה להדליק בעצמך את הגז, כדי שלא ניכשל בבישולי עכו"ם, ואם הגוי בעצמו יבעיר את הכיריים, כבה אותם והדלק אתה את הגז". ירד רבי שמחה אל בטן האניה, ועשה הכל כמצוותו.

כאשר ראה רב החובל שהוא מכבה את הגז ומדליק מחדש, שאלו "למה אתה חושש, לבישולי עכו"ם? אני יהודי!".

כאשר חזר רבי שמחה וסיפר את הדבר לרב מבריסק, הגיב בהתרגשות "מה, הוא יהודי", ומיד הוסיף ואמר "עכשיו נגולה אבן מלבי, מאז בא אלי רב החובל, הייתי מוטרד מאד, מדוע הוא דואג כל כך לילדים שלי וסברתי, שמא זומם הוא משהו, שהרי דבר תימה הוא שגוי ירחם על ילדי ישראל, עכשיו ששמעתי שהוא יהודי, נחה דעתי".

סיפור ב

מעשה בגביר ידוע בירושלים משפחת אורנשטיין, (אשר על שמו הוקדשו "בתי אורנשטיין" במרכז ירושלים), שקבע את ביתו בקצה שכונת מאה שערים, סמוך לשער שכם. והיה נתבע ונותן בעין יפה לכל דבר מצוה.

פעם בא אליו עני, ולו בת בוגרת, שלא היה לאל ידו להשיאה, ובידו מכתבי המלצה מגאוני הדור. העני חשב שהגביר ייתן לו איזה סכום לסייעו לצרכי החתונה, אולם התפלא מאד שהגביר מוכן לשלם לו כל צרכי החתונה, ואחר שהעני נקב בסכום הדרוש לזה, עמד הגביר ונתן לו את הכל. ראה הגביר שהעני עומד ומשתומם מכל זה, רצה לעודדו, אמר לו, שמע נא, אני נותן לך את כל זה, בתנאי שתזמין אותי לחתונה. צחק העני ואמר, בודאי שאזמין לך לחתונה, הרי כל החתונה היא בזכות נדבת לבך. יצא והתחיל בהכנות לצרכי החופה. וכשהכל היה מוכן ומזומן, יצא אבי הכלה לאולם הנישואין בשמחה ובשירים בתוף ובכינור. אך שכח להזמין את הגביר כמו שהבטיח.

כשעמדו החתן והכלה מתחת לחופה, נזכר לפתע ששכח להזמין את הגביר מרוב טרדותיו, והצטער על כך מאד, רעיון הבריק במוחו, דפק על השולחן, ביקש את סליחת המוזמנים, וכה אמר, "רבתי, כל צרכי החתונה הזאת, באו הודות לנדבת לבו של הגביר מר אורנשטיין, ואני מצטער להודיע שדווקא אותו שכחתי להזמין לחתונה, אנא בואו עמי, ונלך יחדיו אל ביתו להזמין. הקהל נאות, וכולם יחד יצאו לביתו של מר אורנשטיין.

והנה באותה שעה אירע דבר נורא בביתו, הגיעו שודדים ערבים ובאיזמי אקדח דרשו שייתן להם את כל כספו, הוא פתח להם את הכספת, ונטלו את כל מה שבתוכה, והניחו על השולחן, ברם, הם לא הסתפקו בכך, והמשיכו לחפש ברחבי הבית רכוש נוסף, ומשלא מצאו את מבוקשם, כפתוהו בחבלים, וקשרוהו בכרעי המטה, וכן עשו לאשתו, והמשיכו להשמיע דברי איזמים, אם לא ייתן להם את כל כספו ותכשיטי רעייתו..., בתוך כדי כך, הגיע אבי הכלה עם התזמורת וקהל המוזמנים לחתונה, סמוך לביתו של מר אורנשטיין, וכשמוע השודדים את קול הרעש, מיד נשאו את רגליהם וברחו, בהשאירם את כל הכסף והתכשיטים על השולחן.

כשהגיעו כל הפמליא לבית הגביר הופתעו לראותו ואת רעייתו כפותים לכרעי המטה, שחררו אותם מכבליהם, והגביר סיפר להם את כל הקורות אותו, ואמר, שאלמלא באו לכאן, כפסע היה בינו ובין המוות, ורק בזכותם נשארו בחיים הוא ורעייתו על כל רכושם, - "צדקה תציל ממות".